

Flere innvandrerkvinner på krisesentrene

Antall personer som oppsøkte krisesentrene i 2006, er omtrent det samme som i 2005. Både antall beboere og dagbrukere har endret seg lite. Tilsvarende resultat finner vi for antall barn som var med mor på krisesentrene. Det har derimot skjedd en klar økning i andelen som har innvandrerbakgrunn, og i antall overnattingsdøgn på krisesentrene. Også blant dagbrukerne har andelen med innvandrerbakgrunn økt.

Elisabeth Nørgaard

Finansiering av krisesentrene

Krisesentrene mottar økonomisk støtte både fra staten og kommunene. Fra 2005 ble det innført en finansieringsordning som innebærer at staten dekker 80 prosent av godkjente driftsutgifter under forutsetning av at kommunene dekker 20 prosent av utgiftene. Den kommunale andelen av tilskuddet ble da redusert fra 50 til 20 prosent (www.bufetat.no). 46 av de 50 krisesentrene finansieres av mer enn én kommune og totalt bidrar 390 kommuner til finansieringen, det vil si at 90 prosent av landets kommuner bidrar med økonomisk støtte til driften av ett eller flere krisesentre.

Krisesentrene er et lavterskeltilbud for personer som har vært utsatt for vold i nære relasjoner. Krisesentrene gir råd, støtte og veiledning, men tilbyr også mishandlede og deres barn midlertidig opphold på sentrene. Tilbudet er nøytralt i forhold til kultur, landbakgrunn og religion.

Det første krisesenteret i Norge ble åpnet i Oslo i 1978. I dag finnes det 50 krisesentre, og minst ett krisesenter er lokalisert i hvert av landets fylker. Hvert senter skal ha en vertskommune. Senteret kan være organisert av en eller flere kommuner i fellesskap eller av privatpersoner eller organisasjoner i nært samarbeid med en eller flere kommuner (BLD 2007).

Statistikk om krisesentre er et nokså nytt felt for Statistisk sentralbyrå (SSB). Vi har på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet samlet inn og utarbeidet en rapport om bruken av krisesentre (Kleven og Lien 2007). Årets rapport er den andre som er utarbeidet av SSB, mens Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress utarbeidet tilsvarende rapporter for årene 2003 og 2004 (Jonassen 2004, Jonassen 2005 og Lien og Nørgaard 2006). I denne artikkelen presenteres noen av funnene i rapporten. SSB har tall bare for 2005 og 2006. Fokuset i denne artikkelen er hovedsakelig på 2006. For en mer detaljert beskrivelse vises det til rapporten som finnes på [ssb.no](http://www.ssb.no/emner/03/04/rapp_200732/): http://www.ssb.no/emner/03/04/rapp_200732/

De fleste brukerne er på krisesenteret for første gang

I 2006 bodde 1 900 kvinner på krisesentrene, og av disse hadde 43 prosent med seg barn. Til sammen overnattet 1 500 barn på krisesentrene. De 1 900 kvinnene sto for 2 312 opphold, og omkring 18 prosent var gjentatte opp-

Begreper

Beboere og opphold

Personer som overnatter på krisesentrene en eller flere netter, omtales som beboere. I statistikken vil opplysninger om beboerne være basert på deres første opphold dette året. Antall opphold tilsvarer alle gangene beboerne har vært på sentrene i løpet av året.

Dagbrukere og dagbesøk

Personer som henvender seg til krisesentrene på dagtid, omtales som dagbrukere. Dette kan både være personer som tidligere har bodd på senteret og personer som aldri har vært i kontakt med et krisesenter tidligere. «Dagbesøk» tilsvarer brukernes oppmøte på krisesentrene for å motta råd eller ulike former for oppfølging og/eller bistand.

I statistikken vil opplysninger om dagbrukerne være basert på deres første dagbesøk i registreringsåret, mens statistikken over dagbesøk vil vise alle dagbesøkene som er registrert i løpet av året.

Elisabeth Nørgaard er seksjonssjef i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk (eno@ssb.no).

hold. Dette betyr at bak bare 413 av oppholdene sto personer som hadde bodd to eller flere ganger på krisesentrene. Med andre ord er de fleste av brukerne nye brukere. 78 prosent hadde aldri tidligere bodd på et krisesenter før de overnattet for første gang i 2006. Inkluderes de som heller ikke hadde vært på dagbesøk, var 71 prosent av beboerne nye brukere.

Over halvparten av beboerne hadde innvandrerbakgrunn

I 2006 hadde 56 prosent av krisesenterbeboerne innvandrerbakgrunn. Dette er en økning på 11 prosentpoeng fra 2003, og 5 prosentpoeng fra året før. Nesten en tredjedel av beboerne med innvandrerbakgrunn i 2006 rapporterte å ha blitt utsatt for vold av menn uten innvandrerbakgrunn.

Andelen innvandrerkvinner varierer mye fra senter til senter, fra 11 til 84 prosent. Antallet varierer fra 1 til 210 personer. 22 av sentrene hadde i 2006 under 10 beboere med innvandrerbakgrunn. Dette gjaldt de fleste av krisesentrene i de tre nordligste fylkene og noen krisesentre på Vestlandet. I tynt befolkede områder i Sør-Norge var det også enkelte sentre med få beboere med innvandrerbakgrunn. Denne fordelingen reflekterer at innvandrere i Norge i stor grad bor i storbyene, særlig i Oslo og kommunene rundt, noe en annen artikkel i dette nummeret av Samfunnspeilet peker på (Aalandslid og Østby 2007).

Flest beboere er under 40 år ...

Over 70 prosent av kvinnene som overnattet på krisesentrene i 2006 var under 40 år (se tabell 1). Bare 10 prosent var over 50 år. Det er imidlertid en forskjell i aldersfordelingen relatert til innvandrerbakgrunn. Innvandrerkvinnene er yngre enn de uten innvandrerbakgrunn. 47 prosent av de med innvandrerbakgrunn var under 30 år mens dette gjaldt for bare 28 prosent av de uten innvandrerbakgrunn. Tilsvarende var 43 prosent av kvinnene uten innvandrerbakgrunn 40 år eller eldre, mens dette kun gjaldt for 16 prosent av de med innvandrerbakgrunn. En kan ikke ut fra dette entydig konkludere med at yngre innvandrerkvinner utsettes for mer vold enn kvinner uten innvandrerbakgrunn fordi det også må tas hensyn til at det i innvandrerbefolkningen er relativt mange unge voksne sammenlignet med befolkningen som helhet. Ved inngangen til 2006 var nesten halvparten av innvandrerbefolkningen i alderen 20-44 år, mens det tilsvarende tallet for hele befolkningen var 34 prosent. Samtidig var det en langt større andel eldre i hele befolkningen enn i innvandrerbefolkningen. De på 65 år og eldre sto for 6 prosent av innvandrerbefolkningen, mot 15 prosent av hele folkemengden. (Daugstad (red.) 2006). Ikke-vestlige innvandrerkvinner dominerer i alderen 20-44 år, og det er også sannsynlig at majoriteten av

Beboere med og uten innvandrerbakgrunn

I krisesentrenes beboer- og dagbesøkskjema finnes et spørsmål om brukerens opprinnelsesland. Svarkategoriene er her norsk og annen opprinnelse. Tabellene i rapporten og i denne artikkelen bruker derfor disse kategoriene.

Det har vært vanskelig å komme frem til en entydig forståelse av hvordan krisesentrene bør registrere brukere med og uten innvandrerbakgrunn. Dersom man legger statsborgerskap til grunn, vil mange krisesenterbrukere med innvandrerbakgrunn bli registrert som norske.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, som var ansvarlig for utformingen av skjemaene for 2005, kom da sammen med krisesenterorganisasjonene frem til at statsborgerskap ikke skulle legges til grunn ved registreringen. I retningslinjene for utfylling av registreringsskjemaene for 2006 heter det:

«Her skal det registreres om den dagbesøkende er av norsk eller utenlandsk opprinnelse. Også brukere fra andre skandinaviske land skal registreres med utenlandsk opprinnelse. Har bruker norsk statsborgerskap, men annen opprinnelse enn norsk, skal det likevel krysses av for *Annen opprinnelse* dersom det er grunn til å tro at opprinnelsen spiller en rolle i den situasjonen brukeren er i. Her må medarbeiderne ved krisesenteret bruke skjønn.

Ifølge SSBs definisjoner omfatter innvandrerbefolkningen førstegenerasjonsinnvandrere og etterkommere, det vil si de som selv er født i utlandet og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Registreringene av utenlandske brukere ved krisesentrene vil trolig i stor grad overlappe med kategorien «innvandrerbefolkningen» slik det er vanlig å definere denne i SSB.

I de siste årene er det ikke registrert hvilke land brukerne med innvandrerbakgrunn kommer fra. Dette ble imidlertid gjort i statistikken for 2003, og den viste at omtrent 90 prosent hadde ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

Tabell 1. Beboernes alder ved første opphold, etter opprinnelse. 2006¹. Prosent

Alder	Opprinnelse		
	Total	Norsk	Utenlandsk
I alt	100	100	100
Under 18 år	1	1	2
18-29 år	37	27	45
30-39 «	34	29	37
40-49 «	18	25	13
50-59 «	8	14	3
Over 60 år	2	4	-
Antall svar (N).	1 852	812	1 040

¹ I alt 1 899 beboere, av disse hadde 29 ukjent alder og 27 ukjent opprinnelse. 9 beboere mangler begge opplysningene.
Kilde: Kleven og Lien, 2007.

innvandrerkvinnene på krisesentrene har ikke-vestlig bakgrunn (se boks om beboere med og uten innvandrerbakgrunn).

... og flertallet er gift eller samboende

Om lag 70 prosent av beboerne var enten gift/registrert partner eller samboende da de overnattet på et krisesenter. Dette er en litt større andel enn i 2005. Innvandrerkvinner var oftere gift enn de uten innvandrerbakgrunn – 63 mot 29 prosent. Mønsteret er motsatt når det gjelder samboerskap. 37 prosent av kvinnene uten innvandrerbakgrunn var samboende mens dette gjaldt for 10 prosent av innvandrerkvinnene. Slik er det også generelt – ikke-vestlige innvandrerkvinner er i større grad gift og i mindre grad samboere enn gjennomsnittet for alle kvinner i Norge (Daugstad 2006).

Svakere tilknytning til arbeidslivet

Nesten en tredjedel av beboerne oppga at de hadde lønnet arbeid enten heltid eller deltid. Kvinner uten innvandrerbakgrunn har i noe større grad arbeid enn de med innvandrerbakgrunn – 32 mot 25 prosent. Omtrent like stor andel jobber deltid, slik at forskjellen skyldes at en større andel av kvinnene uten innvandrerbakgrunn oppgir at de jobber heltid. Andelene med arbeid har vært relativt stabile de siste årene, og indikerer at kvinner som har oppsøkt et krisesenter har betydelig svakere tilknytning til arbeidslivet enn kvinner i befolkningen generelt. Tall fra Arbeidskraftundersøkelsen viser at 75 prosent av alle kvinner i aldersgruppen 25 til 66 år var sysselsatt i 2006 (AKU 2007). Også blant innvandrerkvinner generelt er sysselsettingen lavere enn for alle kvinner i de samme aldersgruppene. Den registerbaserte sysselsettingsstatistikken for innvandrere viser at noe over halvparten av innvandrerkvinner i alderen 15 til 74 år var sysselsatt i 4. kvartal 2006. Dette gjaldt for 66 prosent av alle kvinner i den aldersgruppen (Registerbasert sysselsettingsstatistikk 2006). Andre studier har også vist at kvinner som utsettes for vold, oftere er marginaliserte (Jonassen 1989, Haaland, Clausen, og Schei 2005 og Pape og Stefansen 2004).

Kvinnene med innvandrerbakgrunn oppga i større grad at de var hjemmearbeidende enn de uten innvandrerbakgrunn – 35 mot 12 prosent. Denne forskjellen har vært relativt stabil de siste årene. Det er imidlertid motsatt når det gjelder mottak av trygd eller stønad: Nesten halvparten av kvinnene uten innvandrerbakgrunn oppga at de mottok en form for trygd eller stønad mot bare 17 prosent av innvandrerkvinnene. Årsakene til at færre kvinner med innvandrerbakgrunn oppgir å ha mottatt trygd eller stønad, kan være flere. Rapporten gir ikke svar på dette, men en kan tenke seg at fordi flere trygdeytelser, som for eksempel uføretrygd og arbeidsledighetstrygd, er knyttet opp mot tidligere inntekt og siden færre innvandrerkvinner er sysselsatt, så er det en lavere andel som vil ha rett til å motta slike ytelser. En annen mulig forklaring er at siden en høyere andel av innvandrerkvinnene er gift, så vil en større andel av kvinnene uten innvandrerbakgrunn være enslige forsørgere og dermed har stønader knyttet til dette.

Mange har med barn på krisesenter

I 2006 overnattet nesten 1 500 barn på krisesenter – omtrent det samme som i 2005.

Flere av innvandrerkvinnene enn kvinnene uten innvandrerbakgrunn hadde med seg barn. Halvparten av innvandrerkvinnene hadde med seg barn, mens det samme var tilfelle for 36 prosent av de uten innvandrerbakgrunn.

Beboere med barn bodde lenger på sentrene enn de uten barn, 27 døgn sammenlignet med 23 døgn. Over 80 prosent av beboerne som hadde med seg barn, hadde med seg ett eller to barn, og dette gjelder for både de med og uten innvandrerbakgrunn.

Ofte nær relasjon til overgriper

De fleste krisesenterbrukerne oppgir å ha blitt utsatt for vold av personer de har en nær relasjon til. Dette gjelder først og fremst ektefelle eller samboer. Tabell 2 viser at to av tre beboere oppga ektefelle eller samboer som overgriper første gang de kom til krisesenteret i 2006. Andelen har endret seg lite fra 2005. 12 prosent av beboerne oppga tidligere ektefelle eller samboer som overgriper, mens andre familiemedlemmer (foreldre, sønn, datter eller andre i familien) ble oppgitt i 7 prosent av tilfellene. Det er relativt liten forskjell mellom kvinner med og uten innvandrerbakgrunn når det gjelder relasjon til overgriper.

Nesten 90 prosent av kvinnene uten innvandrerbakgrunn oppga at overgriper også var uten innvandrerbakgrunn, mens dette gjelder for omtrent en tredjedel av innvandrerkvinnene. To tredjedeler av innvandrerkvinnene oppga at overgriper også hadde innvandrerbakgrunn.

Psykisk vold vanligste årsak

80 prosent av beboerne oppga at de hadde vært utsatt for psykisk vold da de overnattet for første gang på et krisesenter i 2006 (se tabell 3). Samtidig oppga 60 prosent av beboerne å ha vært utsatt for fysisk vold, og omtrent like mange oppga trusler som årsak til henvendelsen til krisesentrene. Disse andelene er lite endret fra 2005. Innvandrerkvinnene oppga noe oftere enn beboerne uten innvandrerbakgrunn å ha vært utsatt for fysisk vold; 63 mot 58 prosent. I 2006 var det 4 prosent av innvandrerkvinnene som oppga tvangsgiftermål som årsak til henvendelsen til krisesentrene – en nedgang på 3 prosentpoeng fra 2005.

Flere overnattingsdøgn på krisesentrene

Krisesentrene er i utgangspunktet ment å være et tilbud til beskyttelse for kvinner og deres barn i en akuttsituasjon, og mange sentre har regler om hvor lenge beboerne kan oppholde seg der. De fleste sentrene setter en botidsgrense på tre måneder. Visse brukergrupper benytter imidlertid overnattingsstilbudet over en lengre periode på grunn av særlige forhold knyttet til bakgrunn eller overgrepets karakter. Lengden på oppholdet kan også være avhengig av boligmarkedet eller tilbudet om overgangsbolig fra kommunene.

I gjennomsnitt varte et opphold ved et krisesenter i 24 døgn i 2006. Innvandrerkvinnene bodde i gjennomsnitt 31 døgn på et krisesenter mens kvinner uten innvandrerbakgrunn bodde i 18 døgn. Her kan kvinner med innvandrerbakgrunn, som har vært utsatt for menneskehandel, bidra til økningen. Krisesentersekretariatet har gjennom et eget prosjekt vist at disse kvinnene har lenger botid på krisesentrene (Krisesentersekretariatet 2007). Fra 2005 til 2006 steg antall overnattingsdøgn med 8 prosentpoeng fra rundt 52 000 døgn til 56 000 døgn. Denne økningen ser ut til å henge sammen med økningen i antall beboere med innvandrerbakgrunn som har lenger opphold enn de uten innvandrerbakgrunn.

Tabell 2. Beboernes relasjon til overgriper ved første opphold, etter beboers opprinnelse. 2006¹. Prosent

Relasjon	Opprinnelse		
	I alt	Norsk	Utenlandsk
I alt	100	100	100
Ektefelle/samboer ..	67	64	69
Tidligere ektefelle/samboer	12	15	9
Kjæreste	4	6	2
Foreldre	4	2	6
Sønn/datter/annet familiemedlem	3	3	3
Annen kjent person	4	6	3
Ukjent person	1	1	1
Flere overgripere ..	5	3	7
Antall svar (N)	1 823	793	1 030

¹ I alt 1 899 beboere, av disse hadde 54 ukjent relasjon og 27 ukjent opprinnelse. 5 beboere mangler begge opplysningene.
Kilde: Kleven og Lien, 2007.

Tabell 3. Årsakene til beboernes henvendelse på krisesentrene, etter opprinnelse. Første opphold i 2006¹. Prosent

Årsak til henvendelsen	Opprinnelse		
	I alt	Norsk	Utenlandsk
Psykisk vold	81	82	81
Fysisk vold	61	58	63
Trusler	58	60	57
Barnemishandling	8	5	10
Voldtekt	6	6	5
Incest mot bruker	1	2	1
Incest mot brukers barn	1	1	1
Annen seksuell vold	4	4	4
Tvangsgifte	2	0,2	4
Annet	9	8	9
Antall svar (N)	1 834	811	1 023

¹ 2006: I alt 1 899 beboere, av disse hadde 43 ikke oppgitt årsak til henvendelsen, og 27 hadde ukjent opprinnelse. 5 beboere mangler begge opplysningene.
Kilde: Kleven og Lien, 2007.

Referanser

AKU (2007): Arbeidskraftundersøkelsen, Tabell 3; Arbeidsstyrken og sysselsatte 15-74 år, etter alder og kjønn (AKU). 1 000 og prosent. Publisert 6. august 2007. <http://www.ssb.no/emner/06/01/aku/tab-2007-08-06-03.html>, Statistisk sentralbyrå.

BLD, Barne- og likestillingsdepartement informasjon om krisesentre 2007: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/andre/Krisesentre/Krisesentre.html?id=439470>

Daugstad Gunnlaug (2006): Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge. Rapport 2006/39, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (red) (2006): Innvandring og innvandrere 2006, Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå.

Haaland, T., Sten-Erik Clausen og Berit Schei (2005): Vold i parforhold - ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Jonassen, W. (1989): Kvinnemishandling. Hvem rammes og hvorfor holder de ut? Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Jonassen, Wenche (2004): *Krisesentrene 2003 - en kommentert statistikk*. (Notat nr. 1/2004): Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Jonassen, Wenche (2005): *Krisesentrene 2004 - en kommentert statistikk*. (Notat nr. 1/2005): Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Krisesentersekretariatet (2007): *Bistand og trygge oppholdssteder til kvinner utsatt for menneskehandel*, Årsrapport 2006, Rosa.

Kleven, Laila og Sandra Lien (2007): *Rapportering fra krisesentrene 2006*, Rapport 2007/32, Statistisk sentralbyrå.

Lien, Sandra og Elisabeth Nørgaard (2006): *Rapportering fra krisesentrene 2005*, Rapport 2006/25, Statistisk sentralbyrå.

Pape, H. og Stefansen, K. (2004): Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsattethet for trusler, vold og seksuelle overgrep (No. 1). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Registerbasert sysselsettingsstatistikk, 4. kvartal 2006. SSB, 2007 <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/tab-2007-06-20-01.html>

Regjeringen.no (2007): Vold mot kvinner. Barne- og likestillingsminister Karita Bekkemellem. Tale under åpent møte om vold i Skien 29. mai 2007. www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dep/minister/taler_artikler/2007/Vold-mot-kvinner.html?id=472942

www.bufetat.no Informasjon om organisering og finansiering av krisesenter

Aalanslid, Vebjørn og Lars Østby (2007): Innvandremangfold i Kommune-Norge: Få har mange, mange har få, Samfunnspeilet 4/2007, Statistisk sentralbyrå.

Krisesentrene har også dagtilbud

Krisesentrene gir råd på telefonen til de som ønsker det og har tilbud til brukerne om å møte på sentrene for samtale, råd og veiledning. Mange kvinner kommer jevnlig til krisesentrene for samtale, støtte og oppfølging, eller for å delta i ulike gruppetilbud. Det kan være kvinner som tidligere har bodd på sentrene og som trenger støtte i en reetableringsfase, eller som kun bruker sentrene for rådgivning.

I 2006 ble det registrert mer enn 8 500 dagbesøk og bak disse besøkene sto det nesten 2 300 personer. Nesten 70 prosent av disse var nye brukere. Ingen menn overnattet på krisesentrene i 2006, men 5 prosent av dagbrukerne var menn som kom til sentrene for samtale eller rådgivning på dagtid.

Dagbrukerne skiller seg fra beboerne ved at en høyere andel er uten innvandrerbakgrunn. I 2006 var 62 prosent av dagbrukerne uten innvandrerbakgrunn en liten nedgang fra 2005. Dagbrukerne er noe eldre enn beboerne, samtidig som færre av de som kommer på dagbesøk, er gifte eller samboende. Dagbrukerne hadde også flere barn, og de oppga i større grad enn beboerne å være utsatt for overgrep av tidligere ektefelle eller samboer.

Endringer i organisering

Det har skjedd mange endringer siden de første krisesentrene ble etablert for nesten 30 år siden. I 2005 ble finansieringsordningen endret slik at en større andel av finansieringen nå er statlig. Fra 1. juli 2006 ble barneloven endret slik at krisesentrene nå har en lovpålagt opplysningsplikt til barnevernet. I tillegg har barne- og likestillingsminister Karita Bekkemellem varslet at krisesentertilbudet skal lovfestes (regjeringen.no 2007). Det blir fremhevet at et mål med lovfestingen av krisesentertilbudet er å tydeliggjøre og sikre et offentlig ansvar for det helhetlige hjelpetilbudet. I løpet av årene som har gått vil dermed tilbudet ha utviklet seg fra et mer privat og uformelt tilbud til å bli en del av det offentlige organiserte og finansierte hjelpetilbudet.